

“TURANDOT” OPERASININ TÜRK KAHRAMANI

Dr. İbrahim Nesiroğlu GULIYEV,
Azerbaycan Multikulturalizmi Bölümü öğretmeni,
E-mail: ibrahimquliyev27@gmail.com

TURKISH HERO OF "TURANDOT" OPERA

ABSTRACT

This article deals with the history of the research of the influence of Nizami Ganjavi's "Seven Beauties" poem on the "Turandot" opera composed by famous Italian composer Ciakomo Puccini. The author of this article comes to the polemic with the famous scientist, professor of New York University P. Chelkovsky about the connection of the Iranian-Persian culture with the opera of "Turandot". Prof. P. Chelkovsky affirmed that the heroine of the opera Turandot was the Turkish origin. In support his version the researcher addresses to the original text of Nizami's "Seven Beauties" poem, where in the red palace a Slavic girl tells Bahram shah the story about a Turkish girl living in Russia. The author of the article proves that both outward and inward traits of the girl described by the Slavic beauty resembles to the image of a Turkish girl. That's why the Italian writer Carlo Gozzi gave to the principal heroine the name of Turandot or Turan girl.

Keywords: Nizami, "Seven Beauties", opera, Turandot, Slavic girl, Bahram Shah

Nizami Gencevi'nin Avrupa'da en çok araştırılan eserlerinden biri, belki de, birincisi “Yedi Güzel” manzumesidir. Hem yapı, hem de sembolüne göre her zaman farklı olan bu manzumenin iç aşaması, simge özellikleri üzerine fazlasıyla araştırmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Nizami'nin diğer eserlerinde ele alınan adaletli hükümdar, nitekim mükemmel insan-padişah sorunu “Yedi Güzel” de iki planda: Bahrami Gurun laik faaliyetinde, bir de manzumenin ana konusuna yalnız Bahram aracılığıyla yedi prensesin anlattığı masallar ve renkler sembolüzesiyle kendi çözümünü bulmuştur. N.Gencevi'nin bütün eserlerinde ana konu karanlıktan ışığa, siyahtan beyaza, zulümden adalete doğru gelişim hattı üzerinde kurulmuş. “Yedi Güzel” in farkı onun daha çok zaman ve mekan sonsuzluğunda, tasavvuf içeriğinde, içsel ve dışsal süreçlerin birbirini tamamlamasındadır. Bu yüzden sadece araştırmacılar değil, hem de sanat adamları bu esere defalarca başvurmuş, onun etkisiyle müzik alanında ölmaz örnekler oluşturmuşlar. Bu sırada besteciler Carlo Gozzi, Giacomo Puccini, Alman şairleri Schiller'in, Goethe'ni, Schlegel'i, aynı zamanda Azerbaycan müzik sanatının unutulmaz bestecisi Gara Garayev'in de isimlerini söyleyebiliriz.

“Yedi Güzel” manzumesi doğrultusunda Avrupada ilk sahne eserini Carlo Gozzi tarafından düzenlenmiştir. “Turandot” adı verilen bu opera XVIII.yılın ortasına kadar İtalya tiyatroları sahnesinde liderlik yapmış commedia dell'Arte denilen doğaçlama (spontan)müzikal tarzı gibi yapılmıştır. “Yedi Güzel” in “Turandota” etkisi üzerine araştırma

yapan Nevyork Üniversitesi'nin profesörü, dünyaca ünlü bilim adamı P.Çelkovski bu İtalya komedi türü ile İran halk tiyatroları arasında bir sürü benzerliklerin olduğunu söylemiş ve hatta Hacı,Siyah Palyaço, Trufaldino, Pantalune, Brigla, Tartalya gibi kahramanların İran halk tiyatrosu kahramanlarıyla aynı özelliklere sahip olmasını, gösterilerin anoloji hareket üzere gelişmesini ve dolayısıyla her iki gösterinin senaryosuz çalışıldığını dile getirmiştir.

P.Çelkovski'nin "Puccinin "Turandot" operası Nizami "Yedi Güzel" inin kırmızı kubbe masalı esasında mı yazılmış?" makalesinde operanın "Turandot" un büyük Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" manzumesinin konusundan uyarlanarak yazılması kaçınılmaz detaylarla kanıtlanmıştır. Tam konunun üzerine geçmeden önce belirtelim ki profesör Vagif Arzumanlı "Nizami Gencevi'nin dünyaca ünü " isimli kitabında P.Çelkovski'nin Nizami kalıtımına olan ilgisi üstüne bilgiler vermiştir. P.Çelkovski'nin Nizami sanatıyla ilgili araştırmalarını şimdi de sürdürdüğünü belirten V.Arzumanlı Nizaminin 850.yıldönümüyle ilgili Vaşington ve Kaliforniya üniversitelerinde düzenlenen kongrelerde adıgeçen Doğu Bilimleri uzmanı "Nizami ve Puccini" konusunda konuşma yaptığını ve makalesinde ta XVI.yılıda Nizaminin "Yedi Güzel" manzumesinin Güney Azerbaycan'dan İtalyaya götürüldüğü ve İtalyancaya çevrildiğini kanıtladığını belirtmiştir. V.Arzumanlı daha sonra yazıyor: "P.Çelkovski'nin görüşünce, sonralar sırf Nizami'nin bu eserinden esinlenerek büyük İtalyan bestecisi Cakoma Puccini(1858-1924) kendinin "Çio Çio San"operasını yazmıştır" (1.30-31)

Bu konu araştırmamızın temel yönlerinden biri olduğu için ta başından belirtelim ki Cakoma Puccini "Yedi Güzel" in kırmızı kubbe masalı üzerine "Cio Çio San" operasını değil, "Turandot" operasını yazmıştır. C.Puccini'nin "Çio Çio San" operasına gelince, bu eser David Belasco'nun Japonya hayatını anlatan "Geysa" tiyatro oyununun konusu üzerine Luici İllica ve Cuzeppe Cacozanın librettosuna yazılmış iki perdeli, üç bölümlü operadır.

"Turandot" operasına gelince, büyük İtalyan bestecisi C.Puccini 1924 yılında onun son notalarını yazmadan hayata veda etmiştir. 1926'dan başlayarak Puccini'nin bu operası dünyanın en ünlü opera sahnelerinden inmemiş ve bugün de gündemi yakalamaktadır (2. 716).

Öncelikle operanın oluşum tarihine göz atalım. Yukarıda belirttiğimiz gibi, C.Puccini'den önce bu isim ve konuda sanat eserini Carlo Gozzi(1720-1806) ortaya koymuştur. O, kendine kadar var olmuş ve ünlü Ciari ve Goldoni gibi sanatçıların karşı koydukları del'Arte tarzını korumak için sözügiden türü Doğu efsaneleri ile sentez yapmak kararına gelmiş. Bu Venesyalı asilzade ve tiyatrosu "Bin bir gece masalları" ndan birinin ana konusuyla comedia del'Arteni bir araya getirmekle "Üç turuncun aşkı" (1761) isimli yetkin bir sahne eseri ortaya koymuştur. O, bununla ilgili yazıyordu: "Eski dostlarımızın, yani Trufaldinonun, Tartaliyanın, Briglanın, Pantalunenin, Esmiraldonun elinden tutarak, onları Doğu destanlarına aldım" (3. 181) Biz daha sonraki dönemlerde bu kahramanları Sergey Prokopyev'in "Üç turuncun aşkı" operasında da görüyoruz.

Tarzında "Turandot"la kendine kadar mevcut olmuş comedia del'Arte tarzını, yani doğaçlama (spontan) tiyatrosunun çöküşünü önlemiş ve bununla da Schiler, Gote gibi Avrupa'nın romantik şairlerine, Busoni, Puccini gibi ünlü opera bestecilerine ilham vermiştir. P.Çelkovski yazıyor: " Görüşümüzce, "Turandot" destanı Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" manzumesindeki Kırmızı kubbeden iktibas edilmiş ve Turandot ismi de Turandohttan alınmıştır. Bahram Gur dünyanın yedi köşesinden olan yedi prenses için yedi kubbeli saray yaptırmış ve haftanın her günü onlardan biriyle buluşuyordu. Bu prensesler ve onların sarayları yedi felek, yedi iklim, yedi zengin keman, haftanın yedi günü bunların hepsi sembolik anlam taşıyorlar. Bu saraylar hepsi kubbe şeklindedir ve gezegenlerin yapısını göstermektedir (2. 716).

Yukarda anlattığımız gibi, Gozzi'nin en iyi eserlerinden biri de "Turandot"tur. Bu eser belli şekilde comedia del'Arte'nin çöküşünü önledi ve Avrupa'nın Schiller, Gote gibi romantik şairlerine, Busoni, Puccini gibi ünlü opera bestecilerine derinden iz bıraktı. Çelkovski yazıyor: "Görüşümüzce, "Turandot" Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel"inde Kırmızı kubbeden iktibas edilmiş ve Turandot ismi "Turandoht" kelimesinden, yani Turan kızından alınmış". Belli olduğu üzere, "Yedi Güzel" in baş kahramanı V Sasani hükümdarı Bahram Gurdur. Bahram Gur dünyanın yedi ülkesinden getirdiği yedi prenses için yedi kubbeli saray yaptırmış ve her gün onlardan birine uğrarmış. Seşenbe günü o, kırmızı köşkte Siglap ülkesinden gelen kızdan bir masal anlatmasını ister. O da Rus ilinden olan kızın hikayesini anlatır. Kız dağın başında bir kule yaptıırp orda yaşamaya başlar, akıllı ve büyüden anlayan bu kıza varmak isteyenler hepsi kuleye giden yolda ölürler. Kuleye ulaşsalar dahi, o kızın dört sorusuna cevap vermeden ona kavuşamazlar.

Direkt sahne için tiyatro oyunu yazan Gozzi Nizami destanının birinci bölümünü, yani prenses hanımın kulesine ulaşmak için gelenler geçtikleri zor bir yolu kenara bırakarak, hiyakeleri destanın gelenlerin muammalarına cevap vermeli oldukları ikinci bölümden başlamıştır. Gozzi Turandotu Çin İmparatorunun kızı yapmış, destanın oluştuğu yeri Pekine taşımıştır. O, kocaman Çin sahnesi kurmak ve aynı zamanda kahramanların kendi ülkelerinde konuşmaları için, Doğu efsanelerinin İtalya özelliklerinin bir araya getirilmesinin ardından del'Arte komedi tarzı kahramanlarını Pekine götürmüş. Gozzi Tartalyanı Çin'in Başbakanı'na, Briglanı saltanat hizmetçilerinin patronuna, Trufaldiyonu Turandotun haremsarayının cariyesine çevirmiştir.

Oyunun ilk sahnesinde öldürülmüş elçilerin başıyla süslenmiş Pekin'in ön kapısı gözükmektedir ve del'Arte komedi tarzının kahramanları muammanı yanıtlayamadıkları için idami karara alınan Semerkant prensesiyle beraberdir. Onların sohbeti başı için kapıda en uygun yer bulmakla ilgili. Bu zaman prens Halef-Teymurun oğlu geliyor. O, düşmanlarına yenildikten sonra memleketini terk etmiş. Halef prens Pekin kapısının kederli sahnesi karşısında Semerkant prensinin mülkü olmuş Çin İmparatoru Altumun kızı prenses Turandotun tablosunu görmekle delicesine aşık olur.

Halefin arkadaşı Berak pemsin fikrine engel olmaya çalışıyor. Ona diyor: "O, güzel bir kadın, fakat acımasızdır, onun zulmü kederlere neden olmuş. Turandotun güzelliği çok sayıda büyük insanları kendine çekivermiş, ama hiçkimse bu güzelliği farketmemiş. Çünkü bu doğal güzel suratın arkasında bir vahşilik saklanmış. Onun erkeklere davranışında düşmanlık var. Dünyanın en büyük sultanları ona ulaşmaya çalışmışlar, ama sonuca varamamışlar. Bu resmi kenara bırak. Bu zehirli resmi kendinden uzak tut. Allah aşkına, bu öldürücü zehiri içme. Bundan sonra bu vahşi güzelliğe bakma".

Bütün bu sürüde resme bakan Halef diyor: "Boşuna beni korkutma. Nasıl da güzel ve ışıltılı surat, nasıl da güzel gözler, gülümseyen dudaklar. Ne mutlu böyle güzel ve hoşnutlu görüntünün sahibine. Benim ona sahip olmam mümkün mü? Bir kadar susup daha sonra eminlikle söylüyor: "Berak, benim ismimi hiçkimseye söyleme. Ben şansımı denemeliyim. Bu şimdiye kadar en güzel kadın ve bura en büyük imparatorluktur. Onun muammasını çözmekle ya ömürlük mutlu olmalıyım, ya da canımı verip bu ağır yükten kurtulmalıyım. Bir darbeyle kendimi bu yükten kurtarayım."

Sonraki dört perdede Halef ve Turandotun dramatik çatışmasından haber veriyor. Gozzi'nin Turandotu beş perdede bir trajekomedidir. Sadece destanın özeti şeklinde var olan ve tüm dialogu doğaçlama olan "Üç turuncun aşkı" metninin aksi olarak, "Turandot" ta herkesin rolü özenle yazılmıştır. Belli kahramanlar mezheke özelliklerinin türleri için yüksek konuşmaları şahıslara çevirerek, o zaman Venesya'daki gelenekleri düz mezheke tarzına uygunlaştırmış. Turandot ilk defa 1762'de Venesya'da San Salvatore tiyatrosunda Aventonio

Sachinin ünlü derneyi eşliğinde sahneye koyulmuştur. 1786 yılında Gozzi'nin bu oyununu gören Goethe sonralar onu "fevkaalede usluapta karışık kader gibi" anımsamış. Değil Goethe, hatta Schlegel, Tik, E.T.A. Hofman iki muhalif cins arasında sonuçlanmayan dövüş destanını beğenmiş yorulmadan kadın cinsi ardıyca giden erkek destanı adlandırmışlar.

Goethe ve Schiller Veymar'da Alman milli tiyatrosunu kurmayı düşündüğünde Turandotu en iyi yerli ve yabancı oyunların repertuvarına aldılar.

P.Çelkovski yazıyor: "Puccini "Turandot" isimli kendi ünlü operasının metnini Gozzinin Schiller tarafından iktibas edilen Alman seçeneğinden almış. Fakat Pucciniden önce de Busoni adlı diğer bir İtalyan besteci Turandot üzerinde çalışarak yeni bir del'Arte komedi oluşturmuş ki orda da tam bir dramayla müzik birbirine karışmış. Busonin operasında maskadan yüz geleneğinden kullanılmıştır. Puccini daha çok Çine olan sevginin, Çin örf ve adetlerinin etkisinde olduğundan, Gozzinin Pantalunesini, Tartaliyasını, Briglanası, Trufaldinosunu değiştirip, sadrazam Ping, hizmetçibaşı Pang, aşçıbaşı Pung yaptı. Puccini Turandottan söylediği görüntüde daha büyük değişikliklerle destan sonunda Turandotu daha çok insana dönüştürdü.(2.719).

Gözükütüğü gibi, Gozzi ve Puccini olayları Uzak Doğuya, yani Çine doğru götürmüşler. Puccini Gozzinin aksine onların isimlerini de Çinlileştirmiş. Çelkovski kendi makalesinde Turandotun Çinli gibi yazılmasını, Uzak Doğuya kadar uzayıp gitmesini Puccininin Çine olan sevgisiyle anlatmış. Aslında Çelkovski'nin görüşüne göre, "Turandot" destanının konusu opera hayranlarının bir kısmının görüşlerinin aksi olarak, Uzak Doğudan değil, gerçekte Orta Doğu'dan alınmış. Puccinin operasında Turandot bir Çinli bayan prenses gibi verildiğinden ve destandaki olaylar Çinde gerçekleştiğinden, bu operanın müziğinde de bazı Çin notaları kullanıldığından, çoğunluk onun aslının Uzak Doğudan geldiğini kabul ediyordu. Büyük ihtimalle eserin konusu İrandan alınmış ve Nizami'nin "Yedi güzel" inde Kırmızı kubbeden uyarlanarak yazılmış. Elbette, tüm bunların esasında bu iki benzerlikleri aydınlatmalı ve birinin diğerinden iktibas olduğunu veya destanın bir kültürden diğer kültüre geçirildiğini göstermeli.(2. 714).

Fakat P.Çelkovski bu görüşlerini seslendirirken, yani konunun İran'dan alınması, olayların İranda gerçekleşmesi fikirlerinin neye dayandığı belli değil. Eğer sohbet direkt "Yedi güzel" den ve "Seşenbe günü (salı)Bahramın kırmızı kubbeli saraya gitmesi"nden gidiyorsa, sözügiden bölümde İran'dan bahsedilmiyor. Saglabi kız(yani Slavyan kızı) Bahrama Rus ilinde oluşan bir efsaneyi anlatır.

گفت کز جمله ولایت روس

بود شهری به نیکوی چو عروس

پادشاهی درو عمارت ساز

دختری داشت پروریده به ناز

(Söyledi ki Rus eyaletlerinin birinde, güzellikte gelin gibi süslenmiş bir şehir vardı. Orda padişah bir saray yaptırmış ve naz içinde büyümüş bir kızı vardı)

P.Çelkovski bir kültürden diğer kültüre geçtiğini derken, aynı detayların Farstan İtalyan kültürüne geçtiğini anlatır. Bilgin makalesinin bir kısmında destanın İtalyaya gelmesi yollarını araştırdığını belirterek şöyle yazıyor: "Ben bizzat bu destanın Orta Doğudan İtalyaya aktarıldığını öğrenirken, öncelikle Carlo Gozzinin hayatına göz attım, yani Venesyaya. Venesya uzun asırlar bağımsız bir devlet olmuş ve Marko Polo zamanından Orta Doğuyla sıkı ticari, siyasi, kültürel ilişkiler kurmuştur.

1557`de Venesyanın Tramezzino basım evi Doğu efsanelerinin bir cildini “Seradip padişahının üç genç oğlunun seferleri ve maceraları” adı altında basmıştır. Kitabın ön sayfasında, bu metin Kristofor isimli bir şahıs tarafından İtalyancaya çevirildiği yazıyor. Bu adamın, yani Kristaforun Traus şehrinden Venesyaya geldiği kitaba yazdığı kısa mukaddimeden belli oluyor. Hiç kuşkusuz bu şehir Tebrizdir. O, Venesyada üç yıl kaldıktan sonra bu kitabı yazmayı karara almış.

Gözüktüğü gibi, konu 1557`den, Sefeviler devletinin en kudretli döneminden bahsedilmektedir. Demek, Turandotun Avrupa ziyareti, yani bir kültürden diğer kültüre geçişi Tebrizden başlamış. Diğer taraftan, Nizami Gencevi yukarda adı geçen efsanede gösterdiği kızın Rus prensesi olduğunu söylemiyor, sadece Rus ilinde yaşayan padişahın cilveyle büyütülmüş prensesi olduğunu söylüyor. P.Çelkovski destanın kısa özetini anlatırken onu Rus prensesi gibi kabul eder: “Eski zamanlarda Rus ülkelerinden birinde bir prenses yaşamış ki onun eşi bulunmazmış. O kadar güzelmiş ki bütün memlekette ona aşık olmayan yokmuş. Bu Rus prensesi herkesten çok bilir ve tüm konularda mahirmiş. Onu istemeye gelenler dağ başındaki sarayına giden yolda kılıçoynatanların elinden sağ kalmadıkları için o hiçkimseyle izdivaca giremiyordu”. Bundan başka, elçi kuleye girmek için kilit ve zincirleri açmalıymış”.

P.Çelkovskiye göre prensesin Rus güzeli olması bir ihtimal. Daha doğrusu, olayın Rus ilinde gerçekleşmesi onu bu kanaate gelmeyi sağlıyor. Fakat Nizami manzumenin hiçbir yerinde onun Rus etnosuna ait olduğuna dair açık vermiyor. O da belli ki Rus ilinde sadece Ruslar yaşamamış, tarih boyu Rus kabileleri Türklerle aynı mekanı paylaşmışlar. Çelkovskinin anlattığı Sasani hükümdarı Bahram Gur zamanında ise, Ruslar, genellikle tarih sahnesinde gözükmemişler. Oysaki N.Gencevi Rus ilindeki büyük padişahlıktan, güzellikte eşsiz olmamasından bahs eder. Çağdaş dönemin ünlü tarihçilerinden sayılan Yelena Segeyevna Galkina “Russkiy kagant. Bez Xazar i normanov” isimli kitabında şöyle yazıyor: Şimdiki normanistlerin görüşüne göre, VIII-X.y.yıllarda Doğu Avrupa yaklaşık iki aynı nüfuz dairesine ayrılmış: Kuzey eyaletlerinden haraç toplayan hırsız Normanlar (Ruslar), Güneyde Hazar haganlığı” Rus tarihini geliştirmek isteyen yazarlar bile VI.y.yıldan o tarafa gidemiyorlar: “VI.y.yılda Kara deniz ve Kafkaz`da Doğu yazarlar Rusları hatırlamaya başlamışlar”(4.5). Nizami Gencevinin kendi eserine kahraman seçtiği I Yezdigürdün oğlu V Bahramın V.y.yılda (420-438) Sasani imparatorluğunu yönettiğini dikkate alırsak, o dönemler Ruslar söz konusu olamaz, o tarihte Rus adı geçmemiş. Donun aşağı akışlarında, Kuzey Dona yakın ilçelerde, Volga boyunda ise Türk kabilelerinin kurduğu bir haganlık ünlüydü. O, Türklerin kurduğu büyük devletlerden biri gibi tarihe geçmiş. Haganlık etnik ve ırk bakımından değişik olmuş. Bu kendisini arkeoloji kazılar sonucunda ortaya çıkan antropoloji gereçlerde de belirtiyor:

“Bazı gereçler Hazarların Mongoloid, diğerleriyle Avropoid ırkının üyesi gibi nitelendirilmesine zemin yaratır” (5)

Diğer açıdan, kırmızı renk sembolizmanın kendisi de Turandotun İranlı değil, Türk kökenli prenses olduğunu söylemeye olanak sağlıyor. Bazı araştırmacılar Hazar Türklerinin etnik antropolojisini verirken onların derilerinin pigmentasyonunun “mis renkli”, “saçlarının siyah ve siyah kırmızı” olduğunu belirtmişler (6.) Arap bilim adamları ve tarih uzmanları, aynı zamanda İslamşinaslar Türkleri tarif ederken onların kuvvetli, sağlam, yüzlerinin kırmızı olduğunu özellikle belirtmişler. Türk bilim adamı, profesör Zekeriya Kitapçı`nın “Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı” tarafından basılmış “Hz.Peygamberin hadislerinde Türk varlığı” isimli makalesinde de hadislere atfen “Türklerin güçlü, kuvvetli, geniş ve yuvarlak yüzlü, kıyık gözlü, ince ve yassı burunlu, kırmızıyağız insanlar”olduğu gösterilir. Diğer hadiste de Hz.Peygamberin Araplara bu kuvvetli halk ile yüz yüze durmamayı, onlarla

çatışmadan vazgeçmeyi tavsiye ettiği söyleniliyor: “Sizler Türkten çarık giyen kıyık gözlü kırmızıyağız, ince ve yassı burunlu, derileri kalkan gibi olan bu güçlü kabileyle mücadele etmezseniz kıyamet kopmayacak” (7). Nizamının tarif ettiği prensesin yüzü de kırmızı, gözleri de nergise benziyor. Aşağıdaki mısralarda bunu daha net görüyoruz:

زیست با او به ناز و کامه خویش
چون رخس سرخ کرد جامه خویش
Eğlendirdi onu güzel şah kızı
Giysisi yüzütek oldu kırmızı.

Yahut gözlerin nergise benzemesiyle bağlı

Şair, iki yerde prensesin nergis gözlü olmasını büyütür:

خواب نرگس خمار دیده او
ناز نسرين درم خریده او
(Onun gözünün nergis humarlı uykusu)
Nesrinin nazını dirhemle almış)

Hikayenin sonunda şair bir daha bu mecazın üzerine dönüyor

مهره خویش دید در دستش
مهر خود در دو نرگس مستش
(Kendi mühürünü onun kolunda gördü)
İki nergis gözünde kendi aşkını gördü)

Nergis göz bir mecaz olarak edebiyatta daha çok Türk etnosuyla bağlı kullanılmış. O, kıyık göz anlamını vermiş. Diğer açıdan, kırmızı renk her zaman Türklerle bağlı kullanılmış.

Demek, C.Gozzi “Turandot”u yaratırken tipin etnik kaynağını bulmuş ve bu yüzden onu Turandoht yani Turanlı, Türk kızı gibi okurlara sunmuştur. Cacoma Puccinini ise tipin kimliği değil, onun sahne talihi, muazzamlığı ilgilendirmiş ve Çelkovski'nin söylediği gibi, bestecinin Çine duyduğu sevgisi onu Doğuya götürmeye vadar etmiştir. P.Çelkovski'nin Puccini tarafından olayların Uzak Doğuya kadar gitmesine karşı olmasını anlasak da, opera kahramanının İranlı olmasıyla ilgili varsayımı esaslı saymak imkansız. Görüşümüzce, Turandot Rus ilinde yaşayan eski Türk kabile başkanının kızıdır. Hem de bunu sadece dış görünümü değil, karakteri, huyu, davranışı, gaddarlığı da kanıtıyor. Turandotta acımak duygusu yok, onu insanların ölümü ilgilendirmiyor, o, aşırı gururlu, kibar bir kadındır. Nizami'nin eşi Afag gibi!

ƏDƏBİYYAT

1. Vagif Arzumanlı, Nizami Gencevi`nin dünya şöhrəti”. Monografiya “Elm”, “Azerbaycan ensiklopediyası” NPB, Bakı, 1997, s.30-31, 184.
2. مجله ايرانشناسی، سال سوم، ص. ۷۱۶
3. Carlo Gozzi, Uselles Memories, New York, Toronto, 1962, p.181.
4. Qalkina, Yelena Sergeyevna. Russkiy kaqanat. Bez Xazar i normannov. M.: Alqoritm, 2012, st.5, 336).
5. <http://www.turkinfo.org/2016/02/26/x%C9%99z%C9%99r-turkl%C9%99rinin-etnik-antropologiyasi/>.
6. ((<http://www.turkinfo.org/2016/02/26/x%C9%99z%C9%99r-turkl%C9%99rinin-etnik-antropologiyasi/>)).
7. (<http://www.gumilev-center.az/peyg-mb-rin-h-disl-rind-turk-varligi-ii-m-qal/>)

